

De uitloop op het bedrijf van de familie Hodel. Aan de stalwand de vele gewonnen keuringschilden.

Foto: Klaas Sjoerd Meekma

Saanen met bellen op de alp.

Foto: Jannie Meekma

Dure kazen bij Emmi. De 100 kilo zware Emmentaler, Le Gruyère en de kleinere Kaltbach Extrawürzige.

Zwitserland herbergt veel Alpines, Saanen en Toggenburgers.

Foto: Klaas Sjoerd Meekma

Vijftig Nederlandse geitenboeren tussen de vijftien melkgeiten van de familie Janzi in Obersimmental-Saanen.

Foto: Ruud Donderswinkel

Nederlandse geitenboeren naar Zwitserland

De bakermat van de Saanen

Klaas Sjoerd Meekma

Vijftig Nederlandse geitenhouders tussen vijftien melkgeiten in de wei van een Zwitserse collega. Het is een tekenend beeld voor de kleinschalige melkgeitenhouderij in het Alpenland. De melkprijs is er hoog – boven de euro is normaal – maar de kosten ook. De geiten zijn er mooi en allemaal vrij van CAE, maar zonder subsidie is boeren er niet mogelijk, vertelt een boer met 30 koeien en 55 geiten.

De vijftig Nederlandse geitenboeren namen deel aan een studiereis van mengvoerbakker Gebroeders Fuite uit Genemuiden naar de Zwitserse geitenboeren. Het is ten slotte de bakermat van de Saanen,

het witte geitenras dat over de hele wereld is uitgewaaid. Zwitserland is een bijzonder landje. Het is met z'n acht miljoen inwoners en jaarlijks bijna driemaal zoveel toeristen als inwoners

het enige land in Midden-Europa dat geen lid is van de EU. Zonder olie of gas is het desondanks zeer welvarend. Dat is dankzij onder meer de banksector met het omstrede Zwitserse bankgeheim, de horloges (Swatch),

de geneesmiddelenindustrie (Roche, Novartis), waarbij veel biotechnologie wordt toegepast, en de voedingsmiddelenindustrie (Nestlé is het grootste voedingsconcern ter wereld). De landbouw is er niet gericht op efficiëntie en lage kosten, maar op landschapsonderhoud en biodiversiteit en luxe producten die een hoge prijs kunnen opbrengen. Het inkomen van de boeren is, met name hoger in de bergen, voor een groot deel afhankelijk van subsidies. De bedrijven maken wel een welvarende indruk met mooie huizen en houten gebouwen en relatief luxe machines en grote trekkers.

En het is het land van oorsprong van verschillende wereldwijd bekende veerassen, waaronder de koeienrassen Simmentaler (waaruit het Fleckvieh en de Montbeliarde voortkomen), de Brown Swiss en de geitenrassen Saanen en Toggenburger. Voor Alpines worden Zwitserland en Frankrijk genoemd als bakermat.

Showdieren

Het eerste bedrijf dat de Nederlandse groep bezoekt is dat van de familie Hodel in Schötz, niet ver van hoofdstad Bern. Het is een gemengd bedrijf met onder meer 33 Brown Swiss-koeien, 55 melkgeiten (witte, Alpines en Toggenburgers) en verschillende gewassen (koolzaad, tarwe, gerst, mais en spelt) op

maar iets meer dan 30 hectare goede leemgrond. Hoe meer gewassen er geteeld worden, hoe hoger de subsidie. Thomas en zijn zoon Martin Hodel zijn echte veefokkers die zowel met hun koeien als geiten deelnemen aan keuringen, dure showgeiten verkopen (bedragen tot wel 10.000 Zwitserse frank worden genoemd (1 frank = 0,87 euro)). Bij de koeien lopen onder meer twee dieren met 94 punten die meedoen aan de nationale keuring. "Zwitserland heeft de wereldtop van de Brown Swiss-fokkerij", stelt Thomas Hodel, "Amerikaanse stieren worden hier nauwelijks meer gebruikt."

Hooimelk

De kolossale koeien produceren gemiddeld zo'n 9.000 kilo melk, de geiten 1.200 met 3,5% vet en 3,4% eiwit. Dat blijkt zeer hoog voor Zwitserse begrippen, want het landelijk gemiddeld ligt niet hoger dan zo'n 750 kilo melk met 3,3% vet en 3,0% eiwit. De melkprijs ligt daarbij op 1,10 frank, wat neerkomt op bijna 1 euro. Daarvoor mag geen kuil gevoerd worden, vanwege het risico op boterzuur. Veel Zwitserse veehouders voeren 'belucht' hooi, waarbij het hooi na een korte veldperiode van twee dagen in de schuur op een droogvloer met ventilatie verder wordt gedroogd. Verder wordt ook veel mais kunstmatig gedroogd.

Het aandeel krachtvoer in de Zwitserse rantsoenen is veelal laag, zo'n halve kilo per geit per dag. Ze zijn het niet gewend om meer te voeren en de krachtvoerprijs ligt hoog. Je ziet nauwelijks vette geiten, maar de producties zijn ook nauwelijks vergelijkbaar met die in Nederland.

De Zwitserse boeren nemen ruim de tijd om de buitenlandse bezoekers hun beste en mooiste geiten te laten zien, waaronder sommige oudere geiten met uier(tje)s nagenoeg zonder slijt. Opvallend is dat de vooruieraanhechting erg belangrijk wordt gevonden, en indrukwekkend is ook de bijzonder mooie speenplaatsing bij heel veel Zwitserse geiten. Het Nederlandse gezelschap komt op de foto in de geitenwei van de familie Janzi in Zwitserland in het district Obersimmental-Saanen, zo'n vijftig kilometer ten zuiden van Bern. Dit is het gebied waar de Simmentaler vandaan komt, maar ook de Saanen-geiten. De familie Janzi zit een stuk hoger in de Alpen (1.000 meter) en heeft dan ook een extensieve, biologische bedrijfsvoering, waarbij de familie met hun 45 roodbonte koeien en 15 geiten gedurende de zomer naar de bergweide verkassen. Dit bedrijf heeft inclusief 40 hectare alpenweide meer dan 100 hectare in gebruik, als grasland, maar hier is veel marginale grond en er zijn kleine perceeltjes

Een typisch Zwitsers beeld.

Op alle bedrijven werd de groep hartelijk ontvangen.

Biologische koeien- en geitenboer Daniel Janzi vertelt over een van zijn ongehoorde topgeiten.

waar weinig voer van af wordt gehaald. Ook op dit bedrijf is de fokkerij belangrijk, maar is de productie van voorheen 1.200 kilo gedaald naar nu biologisch 850 liter melk per geit. Desondanks is er vraag naar vee van dit bedrijf, want Daniel en Kurt Janzi verkopen jaarlijks twaalf bokken voor de fokkerij die op een leeftijd van vier maanden 800 tot 1.000 frank opbrengen. Voor de slacht worden de bokjes op twee maanden leeftijd afgeleverd. De melkprijs ligt ruim boven een euro, maar de krachtvoerprijs is met 0,75 euro ook pittig. Gangbaar krachtvoer kost rond 50 cent.

35 miljoen aan kaas

De 35.000 geiten in Zwitserland (10 procent

het dat er op enig moment voor 35 tot 40 miljoen aan kaas ligt.

Deze kazen worden voor een groot deel aangekocht om in de grotten te rijpen. Zelf verwerkt Emmi in Kaltbach 35 miljoen kilo melk, waarvan 2,5 miljoen kilo geitenmelk en net zoveel biologisch. Geitenkaas wordt geëxporteerd naar onder meer Nederland, de VS en Spanje. Geitenzuivel is een tak waarin Emmi sinds 2010 zit en waarin het toekomst ziet. Dat is ook de reden van de overname van Bettinehoeve, maar ook geitenmelkpoederhandel AVH en de Amerikaanse geitenyoghurtproducent Redwood Hill.

Ook Michel Brünischolz uit Meikirch levert zijn melk aan Emmi. Hij melkt 150 Alpines,

en de geiten moeten 300 dagen per jaar naar buiten. De bedrijven hebben dan ook allemaal verharde uitlopen. De geiten moeten ook minstens viermaal per jaar worden bekapst.

A-typisch

Het laatste bezoek betreft een atypisch Zwitsers bedrijf. Franz en Stefan Adam melken hier 45 Holsteins en 300 geiten, waarmee het het grootste melkgeitenbedrijf in Zwitserland is. Bovendien wordt de koeienstal omgebouwd en uitgebreid voor 500 geiten en gaan de koeien naar de kleinere geitenstal en terug naar 25.

Op dit bedrijf wordt ook harder gevoerd en gemolken en wordt Franse genetica ingezet, wat ook direct te zien is aan de veel diepere uiers met wijd geplaatste steekspenen. "Maar", zo vertelt Stefan, "we gaan door met de Franse genetica, want toen we twaalf jaar geleden met Zwitserse geiten begonnen zaten we op 2,6% eiwit en nu op 3,5%." In het gemengde rantsoen zit 0,2 kilo hooi, 0,4 kilo gedroogde luzerne, 1,4 kilo graskuil (40% ds), 2,5 kilo snijmais (36%), 1 kilo perspulp en 800 gram eiwitrijke brok voor de hoog-productieve dieren. Dat betekent een opname van 3 kilo drogestof. De melkproductie is dan ook 1.200 kilo met 3,6% vet en 3,5% eiwit. Het eiwitrijke brokje kost 70 eurocent, de melkprijs zit op 1,10 euro. Hier wordt ook tweemaal per jaar tegen clostridium geënt, maar over duurmelken had Stefan opmerkelijk genoeg nog niet nagedacht. ☺

Kaas rijpen in 3 kilometer lange grotten

van Nederland) produceren 14,5 miljoen kg geitenmelk (nog geen 5 procent van Nederland). De meeste bezochte boeren leveren hun melk aan zuivelonderneming Emmi, die sinds enige jaren ook eigenaar is van onder meer het Nederlandse geitenzuivelbedrijf Bettinehoeve. In Kaltbach veredelt Emmi sinds 1953 in bijna 3 kilometer lange grotten enorme Emmentaler- en Gruyère-kazen. De kazen liggen zo'n negen maanden in de grotten en zo kan

Saanen en Toggenburgers, maar de Toggenburgers zullen waarschijnlijk niet blijven vanwege de lagere melkproductie. De gemiddelde productie is nu 800 kilo melk met 3,2% vet en 3,0% eiwit, maar dat wil Michel in een nieuwe stal flink verhogen.

Zijn vrouw Eveline legt uit dat de Zwitserse boeren weliswaar veel subsidie krijgen, maar daar ook veel voor moeten doen. Er moet minimaal 2 meter ligoppervlak per geit zijn